

Uloga odgojno-obrazovnih institucija u zaštiti djece od zlostavljanja putem interneta (prevencija i intervencija)

prof.dr. Elvis Vardo

Filozofski fakultet u Tuzli, Odsjek za
psihologiju

Internet kao socijalizacijski faktor

- Pod pojmom socijalizacije se najčešće podrazumijeva kontinuirano mijenjanje ponašanja pod uticajem socijalnih faktora:
 - Porodice
 - Škole
 - Vršnjaka
 - Šire društvene sredine
-

Internet kao socijalizacijski faktor

- ❑ Mi postajemo ličnost zahvaljujući interakciji bioloških i socijalnih faktora.
 - ❑ Proces socijalizacije podrazumijeva kompletno iskustvo pojedinca stečeno u neprekidnom kontaktu sa drugima i pod velikim uticajem onoga što pojedinac sluša i čita (tekstovi, literatura, djelovanje mas medija)
 - ❑ Različite vrste socijalnog učenja (učenje po modelu, učenje identifikacijom, učenje posmatranjem, učenje imitacijom...) djeluju cijeli život.
-

Internet kao socijalizacijski faktor

- Tim procesima stičemo socijalna ponašanja i razvijamo vlastitu socijalizaciju kojom ostvarujemo ne samo pozitivne osobine (društvenost, odgovornost, moralnost...) nego i neprihvatljive oblike ponašanja (agresivnost, lijenost, neodgovornost..)
 - Savremeno doba, doba ubrzane informatizacije, dovodi do snažnijeg socijalizacijskog uticaja medija, s posebnim naglaskom na televiziju i Internet
 - Oni snažno utiču na društvena ponašanja, nezaobilazno su sredstvo u informisanju, formiranju, prenošenju vrijednosti, stvaranju vizije svijeta i života, oblikovanju životnih stilova i identiteta.
-

Internet kao socijalizacijski faktor

- ❑ Novi mediji nametnuli su se kao nova »društvena institucija« u socijalizacijskom procesu.
 - ❑ Uloga medija posebno je važna u adolescenciji, u vrijeme nesigurnosti, intimnih i osjetljivih pitanja. Adolescent ta pitanja ne želi dijeliti s drugima, već se najčešće utječe medijima.
 - ❑ Savremeni razvoj tehnologije oblikovao je društvo s mnoštvo ekrana. Nekada su postojala dva klasična ekrana: televizijski i filmski. Danas smo svjedoci mnoštva ekrana koji nas prate na svakom koraku: u izlogu, na aerodromu, u autobusu, u marketingu, na mobitelu itd.
 - ❑ Takvo višeekransko društvo stvara prostor za »mijenjanje granica između vanjskog i unutrašnjeg, ljudskog i neljudskog«
-

Internet kao socijalizacijski faktor

- ❑ U savremenim socijalizacijskim procesima novi mediji su se nametnuli kao „društvena institucija“. Statistike pokazuju da djeca najviše vremena provode pred televizorom i sve više na internetu.
 - ❑ Savremeni digitalni mediji omogućuju mladima „*privatnu komunikaciju*“ koja je van kontrole roditelja i učitelja / nastavnika. Preko različitih medija, posebno Interneta mladi dobivaju tražene informacije bez direktne komunikacije.
 - ❑ Mediji su uklonili vremenske i prostorne barijere koje su u velikoj mjeri uslovile komunikaciju i protočnost informacija. U mnogim evropskim zemljama, pa tako i u Bosni i Hercegovini, mnoga djeca i mladi zbog zaposlenosti roditelja u medijima pronalaze jedine sagovornike. *Web*-stranice, *on-line* igre, videostranice i mobilni telefoni glavni su inventar mlade populacije.
-

Internet kao socijalizacijski faktor

- Otvaraju se mnoga pitanja, kao što su pitanja *virtuelnog identiteta, alijenacije, usamljenosti...* kao i mnogostrukih uticaja interneta koji se nameće kao sve važniji socijalizacijski faktor
-

Prevenција elektonskog zlostavljanja i nasilja u odgojno-obrazovnim institucijama

- Istraživanja provedena posljednjih dvadeset godina o prevenciji međuvršnjačkog nasilja u svakodnevnim situacijama pokazala su da postoje četiri područja koja su se pokazala uspješnima u smanjivanju nasilja u školama:
 - *Podizanje svijesti o pravilnom korištenju Interneta*
 - *Uspostavljanje novih i dorada postojećih školskih vrijednosti i pravila*
 - *Obezbijediti nadzor*
 - *Razviti i pratiti programe prevencije*
-

Podizanje svijesti o pravilnom korištenju Interneta

- U prevenciji nasilja u školama problem je predstavljalo (a u nekim slučajevima još uvijek jest) negiranje postojanja međuvršnjačkog nasilja. Kako bi prevencija bila uspješna, važno je da učitelji, nastavnici, roditelji i učenici postanu svjesni elektronskog zlostavljanja i međuvršnjačkog nasilja putem Interneta, kao i nasilja među vršnjacima uopće.
 - Potrebna su kontinuirana profesionalna usavršavanja učitelja, koja bi im pružila uvid u prirodu međuvršnjačkog nasilja putem Interneta i u stvarne posljedice dugotrajne izloženosti nasilju.
 - Roditelje također treba upoznati s metodama međuvršnjačkog nasilja putem Interneta, kao što su slanje uvredljivih poruka i *e-mailova*.
-

Uspostavljanje novih i dorada postojećih vrijednosti i pravila u okviru odgojno-obrazovnih institucija

- ❑ Odgojno-obrazovne institucije bi trebale postaviti jasna pravila koja ne dopuštaju nasilje i definirati posljedice ako se pojavi takvo ponašanje.
 - ❑ Nužno je da se ta pravila primjenjuju svakodnevno, jer jedino će na taj način zlostavljanje prestati.
 - ❑ Vrijednosti i pravila koja postoje u odgojno-obrazovnim institucijama za vršnjačko nasilje primijenite i na nasilje elektronskim medijima.
 - ❑ Preporučuje se provesti edukaciju o sigurnome korištenju Interneta koja bi uključivala pravila ponašanja i strategije učenja na Internetu, pravila ponašanja s mobitelom u školi i drugdje. Važno je da ova pravila obuhvate sve učenike i one koji ne pišu uvredljive poruke niti takve primaju.
-

Obezbjeđivanje nadzora

- ❑ Prisutnost odraslih koji nadziru učenike pridonosi smanjivanju sukoba među vršnjacima
 - ❑ Isto se može primijeniti na nasilje koje se događa korištenjem moderne tehnologije, odnosno treba nadgledati i učeničko korištenje računara.
 - ❑ Kod kuće roditelji trebaju postavljati granice i pravila pri korištenju računara jednako kao što to rade za druge oblike dječijeg ponašanja.
-

Razvijanje i praćenje programa prevencije

- Posmatrači, najčešće vršnjaci, igraju važnu ulogu u stalnom ponavljanju vršnjačkog nasilja. Kod njih treba probuditi suosjećanje tako da promatrači obavijeste odraslu osobu o nasilnom ponašanju, a ne da šutnjom odobravaju ono što se zbiva.
 - Važno je osigurati i upoznati učenike i njihove roditelje s različitim načinima prijavljivanja iskustva elektronskoga nasilja u odgojno-obrazovnim institucijama i među učenicima.
 - Važno je da radnici odgojno-obrazovnih institucija i stručni saradnici i sami budu upoznati s mogućnostima prijavljivanja i s time kome se obratiti u situacijama elektronskoga nasilja i zlostavljanja.
-

Zadaci odgojno-obrazovnih institucija u slučaju zlostavljanja i nasilja nad djecom putem Interneta

- U slučaju prijave nasilja ili dojave o nasilju u koje su uključena djeca, institucija je dužna imenovati stručnu osobu za koordiniranje aktivnosti vezanih uz problematiku nasilja u odgojno-obrazovnoj ustanovi i osobu koja je u slučaju njezine odsutnosti zamjenjuje. Imenovana osoba dužna je:
 - odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine aktualno nasilno postupanje prema djetetu, a u slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih zaposlenika odgojno – obrazovne ustanove ili po potrebi pozvati policiju
 - ukoliko je dijete povrijeđeno u mjeri koja zahtijeva lječarsku intervenciju ili pregled ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne medicinske pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti zdravlju djeteta, odvesti ili osigurati odvođenja djeteta od strane stručne osobe ljekaru
-

Zadaci odgojno-obrazovnih institucija u slučaju zlostavljanja i nasilja nad djecom putem Interneta

- odmah po prijavljenom nasilju o tome obavijestiti roditelje djeteta ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima koje je do tada doznala i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti;
 - po prijavi, odnosno dojavi nasilja odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja, a u slučaju da je postojala ljebarska intervencija, uz dogovor s ljebarom, čim to bude moguće. Ovi razgovori s djetetom obavljaju se uvijek u prisutnosti nekog od stručnih zaposlenika odgojno-obrazovne ustanove, a na način da se postupa posebno brižljivo, poštujući djetetovo dostojanstvo i pružajući mu podršku
-

Zadaci odgojno-obrazovnih institucija u slučaju zlostavljanja i nasilja nad djecom putem Interneta

- roditeljima ili zakonskim zastupnicima djeteta koje je žrtva vršnjačkog nasilja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći djetetu u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a s ciljem pomoći i osnaživanja djeteta;
 - obaviti razgovor s drugom djecom ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja;
 - ukoliko se radi o posebno teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju nasilja, koje može izazvati traumu i kod druge djece, koja su svjedočila nasilju, savjetovati se s nadležnom stručnom osobom ili službom zbog pomoći djeci, svjedocima nasilja;
-

Zadaci odgojno-obrazovnih institucija u slučaju zlostavljanja i nasilja nad djecom putem Interneta

- u slučaju vršnjačkog nasilja što hitnije obaviti razgovor s djetetom koje je počinilo nasilje uz prisustvo stručne osobe, ukazati djetetu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja, a tokom razgovora posebno obratiti pažnju iznosi li dijete neke okolnosti koje bi ukazivale da je dijete žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje;
 - u tom slučaju odmah izvijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje izvijestiti policiju ili druge nadležne institucije, a odgojno-obrazovna ustanova će poduzeti sve mjere za pomirenje djece i za stvaranje tolerantnog, prijateljskog ponašanja u odgojno-obrazovnoj ustanovi;
-

Zadaci odgojno-obrazovnih institucija u slučaju zlostavljanja i nasilja nad djecom putem Interneta

- pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje, upoznati ih s događajem, kao i s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja, savjetovati ih s ciljem promjene takvog ponašanja djeteta, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć unutar škole ili izvan nje (centri za socijalni rad, zrdavstvene ustanove za zaštitu djece, porodična savjetovališta i slično) i izvijestiti ih o obavezi odgojno-obrazovne ustanove da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, policiji ili drugim nadležnim ustanovama;
 - o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene zabilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima;
-

Uloge i odgovornosti u slučaju nasilja nad djecom putem Interneta u odgojno-obrazovnim instituciji

- ❑ U slučaju nasilja i zlostavljanja među učenicima/učenicama u školi svi zaposlenici/zaposlenice su dužni/dužne:
 - ❑ odmah prekinuti nasilno ponašanje (odvojiti učenike /učenice na način da stanu između učesnika sukoba, od ostalih učenika/učenica zatražiti da se razidu, koristeći miran, ali odlučan ton)
 - ❑ pružiti pomoć povrijeđenom/povrijeđenoj učeniku/učenici
 - ❑ Obavijestiti roditelje razrednika/razrednicu o događaju, potom obavijestiti i stručnog/stručnu saradnika/saradnicu ili direktora/direktoricu u školi koju dijete pohađa
-

Postupanje u slučaju kada je dijete emocionalno uznemireno, te u slučaju nasilja među djecom

- ako vjeroučitelj ne može smiriti dijete u učionici treba ga izvesti van iz učionice uz obavezno osiguranje druge osobe
 - u slučaju nasilja među djecom vjeroučitelj treba odmah poduzeti sve mjere kako bi se zaustavilo i prekinulo aktualno nasilno ponašanje, a u slučaju potrebe zatražiti pomoć stručnih saradnika (škola, MUP, CSR)
-

Postupanje u slučaju kada je dijete emocionalno uznemireno, te u slučaju nasilja među djecom

- po dojavu nasilja potrebno je odmah obaviti razgovor s djetetom koje je žrtva nasilja (stručni saradnici), obavjestiti roditelje (ili skrbnike), te pružiti pomoć djeci svjedocima nasilja
 - potrebno je što hitnije razgovarati s djetetom koje je počinilo nasilje uz prisutnost stručne osobe, pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koje je počinilo nasilje, upoznati ih s događajem, te savjetovati
-